

SITUAȚIA DEMOGRAFICĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA ȘI UNELE ȚĂRI EUROPENE

DEMOGRAPHIC SITUATION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND SOME EUROPEAN COUNTRIES

Inga CHISTRUGA-SÎNCHEVICI, *doctor în sociologie,*
Institutul Național de Cercetări Economice al AȘM

Summary

In this article was analyzed the demographic situation in the 11 countries of South-Eastern and Central Europe (Moldova, Ukraine, Russia, Belarus, Romania, Bulgaria, Czech Republic, Hungary, Estonia, Latvia, Lithuania). The deep socio-economic changes after '89 years have contributed to the outbreak of demographic decline in these countries - low fertility, aging advanced, intense emigration etc.

Key-words: *population, life expectancy, fertility, ageing, the average age of the population, projection demographic.*

European Demographic Data Sheet reprezintă o sursă importantă de informații cu privire la evoluția principalelor procese demografice în 49 de țări europene, SUA și Japonia, în elaborarea acestuia fiind utilizată o metodologie unică și include dinamica prospectivă a populației.

În articolul dat au fost utilizate cele mai recente date ale ediției European Demographic Data Sheet 2014 privind situația demografică din 11 țări din Europa de Sud-Est și Centrală (Republica Moldova, Ucraina, Rusia, Belarus, România, Bulgaria, Cehia, Ungaria, Estonia, Letonia și Lituania). Căderea socialismului după 1989 a afectat fiecare dintre aceste state din punct de vedere politic, economic și social, reformându-se cu dificultate. Transformările socioeconomice profunde au afectat populația impunând-o să se adapteze din mers la noile condiții ale societății. Totodată, au apărut și noi oportunități de ordin divers pentru populație, care au început a fi exploatate – libertate politică, libertate economică, libertatea de a călători, libertatea de a face studii etc. Însă o bună parte din aceste șanse, fiind utilizate de către populație la scară largă, s-au corelat negativ cu evoluția demografică, contribuind la declanșarea declinului demografic în majoritatea acestor țări.

Cunoscutul demograf T. Sobotka, preocupându-se de analiza situației demografice din Europa Centrală și de Est, a subliniat că în anii 80 ai sec. XX „între această parte a Europei și cea Vestică și Nordică existau deosebiri semnificative în ceea ce privește evoluția demografică. Astfel, pentru Europa Centrală și de Est erau caracteristice: familia și căsătoria universală, formarea familiei la vârstă precoce, sarcini neplanificate, mortalitate înaltă, migrație internațională restrânsă, ritm redus de îmbătrânire a populației, politici familiale pronataliste dar cu efect limitat, practicarea largă a avortului. Printre puținele similitudini se regăseau: creșterea lentă a numărului populației, rata de fertilitate sub nivel de înlocuire a generațiilor și norma de doi copii în familie” [1]. Actualmente, am putea menționa că deja asemănările s-au multiplicat, iar o bună parte din comportamentele demografice ale populației din Europa Centrală și de Est au fost racordate cu cele din Europa de Vest. La

unele aspecte, tendințele demografice din prima categorie de țări chiar le devansează pe cele din a doua categorie, spre exemplu, ritmul de îmbătrânire, care este cu mult mai înalt în Europa Centrală și Sudică decât în cea Vestică și Nordică.

În ansamblu se estimează că populația Uniunii Europene va înregistra o creștere de la 505.2 mil. în 2013 la 536.3 mln. de locuitori. Astfel, țările economic dezvoltate vor înregistra creștere în mare parte din contul fluxurilor migraționale, pe când țările cu economiile în tranziție se vor confrunta în continuare cu scăderea numărului populației din cauza emigrărilor masive și fertilității reduse.

Din cele 11 țări analizate, toate se vor confrunta cu declin demografic, cu excepția Cehiei. Astfel, populația se va reduce în Rusia cu 10,5 mln, în Ucraina cu 8 mln, în România cu 4,1 mln., în Bulgaria cu 1,8 mln., în Belarus cu 1,5 mln, în Moldova și Ungaria cu câte 1,2 mln, în Lituania cu 0,7 mln, în Letonia cu 0,5 mln și în Estonia cu 0,1 mln. Singura țară în care se estimează creșterea numărului populației este Republica Cehă, unde numărul populației se va mări cu 1,1 mln. Situația dată se explică prin faptul că Republica Cehă își va spori numărul populației în mare parte din contul imigrărilor. Astfel, pentru perioada 2013-2030, s-a estimat că populația Cehiei va înregistra schimbări relative pozitive în dinamica populației cu 7% ca urmare a imigrărilor. În prezent, Republica Cehă atrage migranți din țările în care calitatea capitalului uman este compatibilă cu propriul potențial, în special din Ucraina, Moldova, Kazahstan. Imigranților din aceste țări, în mod preferențial, li se acordă cetățenia cehă, deci cetățenia UE.

Din cele 11 țări, în șase dintre ele se estimează că în anul 2030 vor înregistra pierderi ale populației din contul migrației. Republica Moldova va avea cel mai mult de pierdut, estimându-se cifra de 11% din populația țării. Celelalte țări vor înregistra pierderi mai reduse din cauza emigrărilor – Lituania – 3,7%, România 1,3%, Letonia – 1,8, Bulgaria – 1 și Belarus – 0,8. Prognoza European Demographic Data Sheet corelează cu prognozele privind dinamica populației realizate de către Centrul de Cercetări Demografice ale INCE [2, p.13].

La etapa actuală, Republica Moldova a rămas cu mult în urmă după speranța de viață la naștere față de țările Uniunii Europene. Astfel, în anul 2012, speranța de viață la naștere pentru femei în Republica Moldova era de 75 de ani, iar pentru bărbați - de 67.2 ani. În Belarus, Ucraina și Rusia speranța de viață pentru bărbați este mai redusă decât în țara noastră, fiind de 66.6, 66 și respectiv 64.6 ani. La femei speranța de viață la naștere este mai înaltă decât în Republica Moldova, înregistrându-se valorile 77.6 ani în Belarus și 75.9 ani în Ucraina și Rusia (*Fig. 1*).

În Letonia și Lituania, speranța de viață la bărbați variază între 68-69 de ani. Valori ale speranței de viață pentru bărbați la naștere de peste 70 de ani se înregistrează în Bulgaria (70.9), România (71), Estonia (71.4), Ungaria (71.6). În fruntea clasamentului se află Cehia - cu 75.1 ani. În Ungaria, Bulgaria, România, Letonia și Lituania speranța de viață la naștere pentru femei variază între 78-79 de ani. Cele mai înalte valori ale speranței de viață la naștere pentru femei se înregistrează în Estonia și Cehia - cu 81.5 și respectiv 81.2 ani.

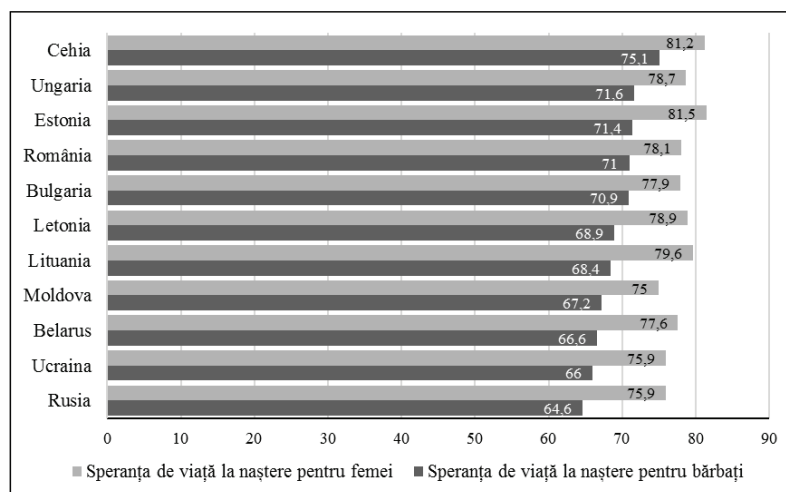

Fig. 1. Speranța de viață la naștere în anul 2012

Sursa: http://www.oeaw.ac.at/vid/datasheet/DS2014/VID_DataSheet2014_print.pdf

Femeile trăiesc mai mult decât bărbații cu 6 ani în Cehia, cu 7 ani în Ungaria, România și Bulgaria, cu 8 ani în Moldova, cu 10 ani în Estonia, Letonia și Ucraina, cu 11 ani în Lituania, Belarus și Rusia. Potrivit cercetătorilor din domeniu, acest decalaj se datorează nivelului mai înalt al mortalității premature a bărbaților. Actualmente, în Republica Moldova, probabilitatea de a deceda la vârsta de 65 de ani pentru un bărbat care a ajuns la vârsta de 20 de ani constituie 40%, ceea ce este de două ori mai mare față de țările dezvoltate. Consecințele mortalității înalte pentru orice țară sunt multiple: se intensifică procesul depopulării populației, are loc devalorizarea investițiilor în învățământ și pregătirea cadrelor calificate, se reține creșterea economică, se micșorează posibilitățile de asigurare a pensionarilor [3].

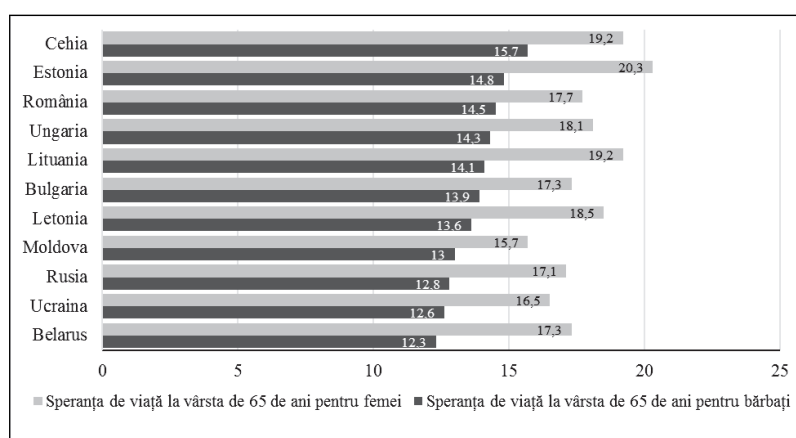

Fig. 2. Speranța de viață la vârsta de 65 de ani în anul 2012

Sursa: http://www.oeaw.ac.at/vid/datasheet/DS2014/VID_DataSheet2014_print.pdf

Speranța de viață la vârsta de 65 de ani este un indicator sintetic, care reflectă concret influența condițiilor de viață ale populației asupra numărului de ani pe care îi mai poate trăi o persoană. În ceea ce privește acest indicator, Republica Moldova se regăsește pe

aceeași poziție ca și la speranța de viață la naștere. Astfel, în anul 2012, speranța de viață pentru bărbații cu vârsta de 65 de ani era de 13 ani, iar pentru femei - de 15.7 ani. Rusia, Ucraina și Belarus se găsesc în urma Republicii Moldova după speranța de viață la bărbații trecuți de 65, dar înaintea noastră după speranța de viață la femeile trecute de 65 de ani, din considerentul că acesta este mai mare cu 1-2 ani. În celelalte țări, speranța de viață la vârsta de 65 de ani pentru bărbați balansează între 13-14 ani, cu excepția Cehiei, unde valoarea indicatorului dat este de 15.7 ani. La femeile cu vârsta de peste 65 de ani cea mai înaltă speranță de viață s-a atestat în Estonia - cu 20.3 ani. În Cehia, România, Ungaria, Lituania, Bulgaria și Letonia speranța de viață la femeile cu vârsta de 65 de ani variază între 17-19 ani.

Studiile în domeniu au relevat că un nivel de instruire înalt corelează pozitiv cu creșterea speranței de viață. Astfel, bărbații și femeile cu nivel de educație ridicat au o speranță de viață mai mare cu câțiva ani și în condiții de sănătate mai bune. De exemplu, în unele țări din Europa Centrală și de Est, bărbații de 65 de ani cu un nivel ridicat de educație au șanse de a trăi cu patru până la șapte ani mai mult decât cei cu un nivel scăzut de educație [4]. În acest context, subliniem că o îmbunătățire a condițiilor de viață, și mai ales a nivelului serviciilor medicale specifice oferite acestei categorii de populație, ar duce implicit la o creștere a speranței de viață la 65 de ani. În general, speranța de viață a unei populații constituie un valoros indicator de caracterizare a nivelului de dezvoltare economică și socială atins de această populație.

Fertilitatea, alături de speranța de viață, constituie unul din principalii indicatori demografici care determină dinamica populației. În anul 2012, în Republica Moldova, rata fertilității era de 1.26 copii, fiind cea mai redusă din totalul celor 11 țări analizate. Pe a doua poziție s-a plasat Ungaria - cu 1.34, urmată de Letonia - cu 1.44 și Cehia - cu 1.45. În Bulgaria, România, Ucraina, Estonia și Lituania în mediu la o femeie cu vârsta de 15-49 de ani îi revine 1.5-1.6 copii. În Rusia și Belarus s-au înregistrat cele mai înalte valori ale ratei de fertilitate - cu 1.69 și respectiv 1.79 născuți-vii.

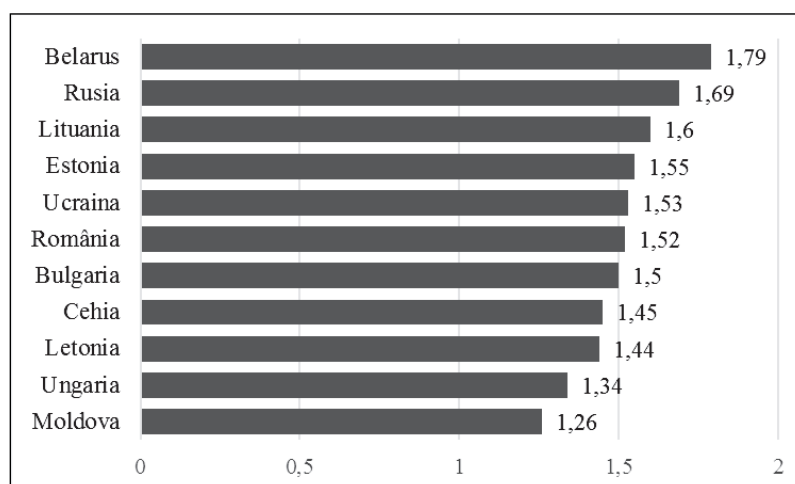

Fig. 3. Rata totală de fertilitate în anul 2012

Sursa: http://www.oeaw.ac.at/vid/datasheet/DS2014/VID_DataSheet2014_print.pdf

În prezent, rata totală de fertilitate nici la o țară nu atinge minimul necesar pentru asigurarea ratei de înlocuire (2,1). Cercetătorii în domeniu explică această situație prin schimbările intervenite la nivel de familie și comportament reproductiv odată cu cea de a doua tranziție demografică. Inițial, această etapă a tranziției demografice s-a început a manifesta încă din anii 60 ai secolului trecut în SUA, Canda și Țările Scandinave prin reducerea natalității la femeile cu vârsta de 20 de ani și creșterea vârstei la prima căsătorie. În anii 70, la acest proces s-au alipit țările din Europa de Nord, Australia, Japonia, Ungaria, Cehia și țările care constituiau Iugoslavia. Începând cu 1980, acest proces a început a se manifesta în Spania, Grecia, Portugalia, Polonia, Bulgaria, Slovacia. În Moldova, Rusia, Ucraina, Belarus, Țările Baltice, Țările Caucaziene a început în anii 90. În cadrul acestei etape s-a trecut de la modelul familiei cu doi copii la modelul familiei cu un singur copil și la renunțarea de către unele cupluri de a mai avea copii în general.

În evoluția fertilității în Europa de Sud și Centrală (Cehia, Germania de Est, Bulgaria, Rusia, Letonia, Polonia, România, Estonia, Ucraina), demograful T. Sobotka a delimitat în perioada 1985-2012, trei etape distincte: 1) 1990 – declinul fertilității; 2) 2000 - redresarea parțială a fertilității și 3) 2008-2012 - reacții diverse care urmare a recesiunii economice [1].

Cercetătorii ruși mai explică nivelul actual redus al fertilității prin faptul că, actualmente, marea majoritatea a populației alege pentru a aduce pe lume un copil perioadă optimă a ciclului vieții umane, care corespunde la realitățile vieții moderne, cum ar fi: cerințele de învățământ superior și nivelul de bunăstare materială, participarea reciprocă a soților în formarea veniturilor familiei și a responsabilităților familiale etc. [5].

Situația cu privire la Republica Moldova este total inversă dacă analizăm numărul de născuți-vii ce revin la o femeie din generația anului 1972. Astfel, Republica Moldova se clasează în fruntea clasamentului cu un număr de 1.86, urmată de Estonia – cu 1.85 și România - cu 1.83. Situația dată demonstrează că schimbările în evoluția fertilității din țara noastră sunt recente, modificându-se percepțiile cu privire la reproducere. În contextul dat este necesar să subliniem că, în conformitate cu opinia unor cercetători autohtoni, indicatorii fertilității pentru Republica Moldova subestimează semnificația nivelului fertilității și provoacă distorsiunea tabloului cu privire la structura fertilității, dat fiind faptul că numărul de nașteri se raportează la populația totală, incluzând și migranții care lipsesc din țară mai mult de un an (numărătorul este supraestimat) [6, p.18]. Respectiv, valoarea fertilității ar putea să fie mai mare decât cea calculată.

Valori mai reduse de 1.8 născuți-vii s-au înregistrat în Ucraina, Rusia și Lituania, cu aproximativ 1.74-1.78. În Bulgaria, Cehia, Belarus, Ungaria și Letonia la o femeie din generația anului 1972 reveneau 1.5-1.6 copii.

Referindu-ne la situația din Cehia, subliniem că studiile în domeniu au evidențiat că numărul femeilor, în special a celor cu studii superioare, fără copii este destul de mare din cauza dificultăților de a combina viața profesională cu creșterea copiilor. Opinia publică dominantă promovează ideea că cea mai bună soluție pentru creșterea și îngrijirea copilului este utilizarea concediilor de maternitate (până la trei ani). La mijlocul anilor 2000, aproximativ 92% din femeile care aveau copii mici din Republica Cehă au stat în concediu de maternitate de cel puțin doi ani de la nașterea unui copil. Astfel, apare teama

că maternitatea izolează individul și subminează competențele profesionale chiar și în rândul tinerilor fără studii superioare. Pentru țările postcomuniste, inclusiv și Cehia, în primul deceniu de transformări socioeconomice, incertitudinea economică a fost unul din principalele motive care au dus la scăderea bruscă a ratei fertilității [7, p.23].

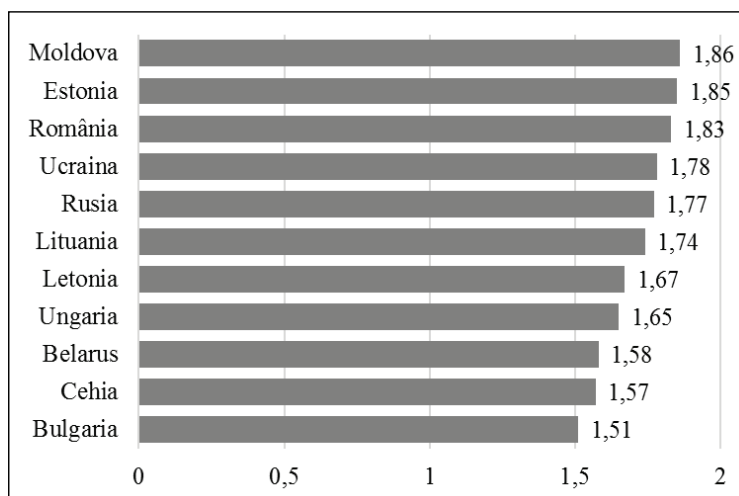

Fig. 4. Fertilitatea descendentă a generației feminine născută în anul 1972

Sursa: http://www.oeaw.ac.at/vid/datasheet/DS2014/VID_DataSheet2014_print.pdf

În 2012, vârsta medie la prima naștere în Republica Moldova a fost de 25 de ani. Valori relativ mai mici decât în țara noastră s-au înregistrat în Ungaria (24,9 ani), Letonia (24,5 ani) și Bulgaria (24,3 ani). În Estonia, Ucraina, România, Cehia și Belarus vârsta medie la prima naștere variază între 25-26 de ani. Cele mai mari valori ale vârstei medii la prima naștere se atestă în Rusia și Lituania cu 27,7 ani și respectiv 27,9 ani. În concluzie la acest compartiment, menționăm că în toate aceste țări s-a instalat modelul reproductiv târziu. În pofida acestui fapt, fertilitatea trebuie să fie în continuare elementul central al politicilor familiale în scopul stimulării ei (Fig. 5).

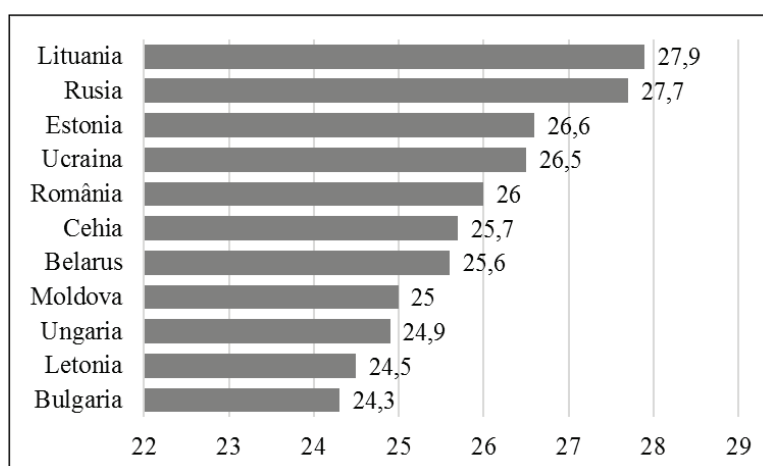

Fig. 5. Vârsta medie a mamei la prima naștere în anul 2012

Sursa: http://www.oeaw.ac.at/vid/datasheet/DS2014/VID_DataSheet2014_print.pdf

Îmbătrânirea rapidă a populației Republicii Moldova poate fi considerată una dintre cele mai îngrijorătoare tendințe demografice. În 2013, din cele 11 țări analizate Republica Moldova deținea ponderea cea mai redusă a persoanelor cu vârsta de peste 65 de ani în anul 2013 cu 9,9%. Spre deosebire de țara noastră acest indice este mai mare: în Rusia (cu 3%), în Belarus (cu 4%), în Ucraina (cu 5%), în România (cu 6%), în Cehia și Ungaria (cu 7%), în Estonia și Lituania (cu 8%). Cele mai mari valori ale greutății populației cu vârsta de peste 65 de ani se atestă în Letonia și Bulgaria cu 18.85 și respectiv 19.2%.

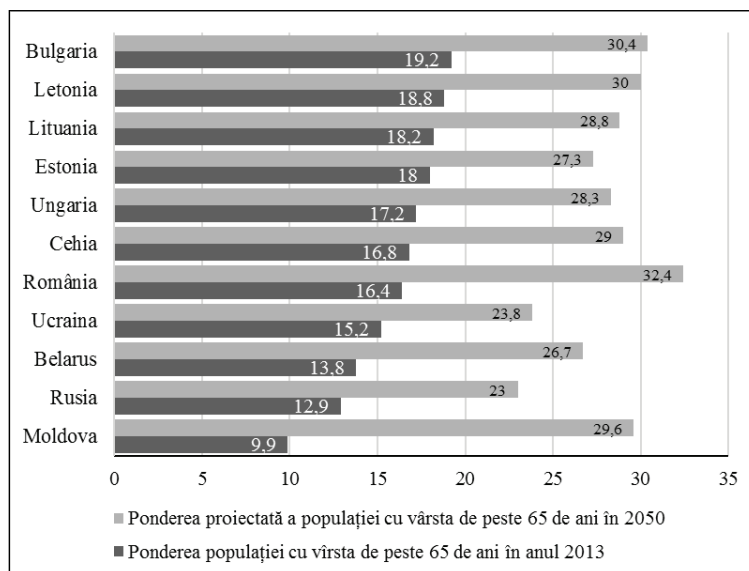

Fig. 6. Ponderea populației cu vârsta de peste 65 de ani în anul 2013 și ponderea proiectată în anul 2050

Sursa: http://www.oeaw.ac.at/vid/datasheet/DS2014/VID_DataSheet2014_print.pdf

Deși, în prezent Moldova este într-o poziție puțin mai bună decât alte state europene, viteza de îmbătrânire prevăzută pentru următoarele decenii va fi mult mai mare. Proiectările elaborate pentru evoluția numărului populației de peste 65 de ani în anul 2050 pentru Republica Moldova demonstrează că ponderea categoriei date de populație va fi triplă decât este în prezent (29,6%). Valori nu cu mult mai mari decât a Republicii Moldova se prognozează că se vor înregistra în Letonia (30%) și Bulgaria (30,4%). România va fi țara cu cea mai mare pondere a populației cu vârsta de peste 65 de ani, adică cu o treime din populația țării. În Belarus, Estonia, Ungaria, Lituania și Cehia ponderea populației cu vârsta de peste 65 de ani va varia între 26-29%. Cele mai mici valori ale greutății populației cu vârsta de peste 65 de ani se vor atesta în Ucraina și Rusia - cu 23.8% și respectiv 23%.

Majorarea ponderii populației cu vârsta de peste 65 de ani ridică probleme privind restructurarea politicilor sociale. Îmbătrânirea forței de muncă accentuează dificultăți deosebit de previzibile privind dezvoltarea: costul pensiilor, echilibrul vârstelor pe piața forței de muncă, strategiile în domeniul educației și formării, locuințele și condițiile de trai, serviciile sociale și îngrijirile medicale etc. Astfel, se impune schimbarea radicală

a viziunilor de perspectivă. Din considerentul că populația tânără de astăzi va deveni populație vârstnică de mâine, politicile de perspectivă asumate trebuie să vizeze populația actuală de tineri și persoanele de vârstă medie.

Conexiunea dintre speranța de viață și procesul de îmbătrânire este foarte importantă, deoarece contribuie la sesizarea vitezei cu care se accentuează procesul de îmbătrânire [8]. Deși actualmente Republica Moldova înregistrează cea mai redusă pondere a populației cu speranța de viață de 15 ani și mai puțin (11,5%), în 2050 se estimează că-și va dubla proporția până la 22,7%, fiind cea mai mare din cele 11 țări (*Tabelul 1*). Pentru restul țărilor se preconizează o creștere a proporției populației cu speranța de viață de 15 ani și mai puțin cu 3-6%. Acest indicator încă o dată demonstrează că actualmente asistăm la creșterea semnificativă a duratei vieții la categoria de populație la cele mai înaintate vârste. O creștere semnificativă a supraviețuirii la cele mai înaintate vârste, în anumite condiții, poate duce la o schimbare în comportamentul economic al oamenilor (consum mai redus, volum de muncă mai mare). Aceasta nu ar reprezenta altceva decât al "doilea dividend demografic", care, spre deosebire de primul dividend demografic apărut în urma schimbărilor structurale în piramida vârstelor și schimbărilor în ciclul de viață, ține de tranziția epidemiologică [9].

Tabelul 1. Proportia populației cu speranța de viață de 15 ani și mai puțin în 2013 și proporția proiectată a populației cu speranța de viață de 15 ani și mai puțin în anul 2050 (în %)

Țara	Proportia populației cu speranța de viață de 15 ani și mai puțin în 2013	Proportia proiectată a populației cu speranța de viață de 15 ani și mai puțin în 2050
Moldova	11,5	22,7
Bulgaria	18,2	22
Letonia	17,3	20,1
Lituania	16	19,5
Estonia	14,7	17,7
Ungaria	15,3	19,2
Cehia	12,6	15,9
România	14,9	21,8
Ucraina	16,2	19,2
Belarus	14,8	19
Rusia	13,8	17,2

Sursa: http://www.oeaw.ac.at/vid/datasheet/DS2014/VID_DataSheet2014_print.pdf

Republica Moldova se află la finele clasamentului și după vârsta medie a populației cu valoarea de 34.8 ani. Pe următoarea poziție, dar la o diferență de aproximativ patru ani, se află Rusia - cu 38.3 ani. În categoria țărilor cu vârsta medie a populației până la 40 de ani se înscrie și Belarus, și Ucraina, cu 39.2 și respectiv 39.7 ani. În Cehia, Estonia, Ungaria și România vârsta medie a populației este de 40-41 de ani. În Lituania, Letonia și Bulgaria vârsta medie a populației depășește 42 de ani (*Fig.8*).

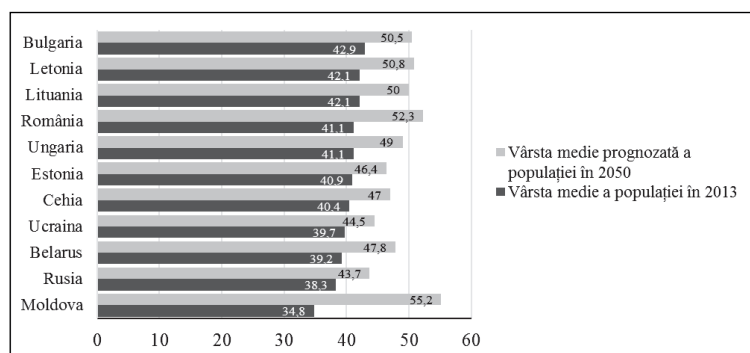

Fig. 8. Vârsta medie a populației în anul 2013 și vârsta medie prognozată pentru anul 2050

Sursa: http://www.oeaw.ac.at/vid/datasheet/DS2014/VID_DataSheet2014_print.pdf

Ca urmare firească a procesului de îmbătrânire, vârsta medie a populației va avansa. Astfel, Republica Moldova, în conformitate cu prognozele avansate pentru anul 2050, din cea mai tânără țară va deveni cea mai vârstnică, cu o vârstă medie a populației de 55,2 ani. În Bulgaria, Letonia, Lituania și România vârsta medie prognozată pentru anul 2050 va fi de aproximativ 50-52 de ani. Cele mai reduse valori ale vârstei medii a populației se vor atesta în 2050 în Rusia (43,7 ani) și Ucraina (44,5 ani). În Belarus, Cehia, Estonia și Ungaria vârsta medie prognozată pentru anul 2050 va varia între 46-49 de ani.

Deci, fenomenul de îmbătrânire a populației va avea importante implicații fiscale, economice, sociale și politice, însă cea mai mare provocare va fi reducerea raportului dintre populația aptă de muncă și cea în etate. Raportul de dependență demografică este exprimat în Figura 7, prin raportul dintre numărul persoanelor de vârstă „dependentă” de peste 65 de ani și populația în vârstă de muncă de 20-64 de ani. În 2013, Republica Moldova avea cea mai redusă valoare a raportului de dependență din cele 11 țări analizate. Astfel, la 100 de persoane cu vârsta de 20-64 de ani reveneau 14,9 persoane cu vârsta mai mare de 65 de ani. Pe următoarele poziții s-au clasat Rusia, Belarus și Ucraina la o diferență semnificativă cu 19,6, 21 și respectiv 23,5. În România, Cehia, Ungaria și Estonia, la 100 de persoane cu vârsta de 20-64 de ani reveneau 25-29 de persoane cu vârsta mai mare de 65 de ani. În Lituania și Letonia raportul de dependență este de aproximativ 30 de persoane. Cea mai mare valoare a raportului de dependență s-a atestat în Bulgaria - cu 39,6 persoane cu vârsta de peste 65 de ani la 100 de persoane de 20-64 de ani.

Pentru anul 2050, cel mai înalt raport de dependență a populației 65+/20-64 se va înregistra în România, estimându-se că va atinge valoarea de 62,5. Valori ceva mai mici se preconizează să fie înregistrate în Bulgaria (57,9), Letonia (56,2), Cehia (55,3), Lituania (54,1). Republica Moldova la acest capitol se plasează în mijlocul clasamentului cu valoarea de 53,2. Valori mai mici decât ale Republicii Moldova se estimează că se vor înregistra în Ungaria (52), Estonia (51,50) și Belarus (48,5). Cele mai mici valori ale raportului de dependență a populației 65+/20-64 există probabilitatea, că se vor înregistra în Rusia și Ucraina - cu 40,5 și respectiv 41,9.

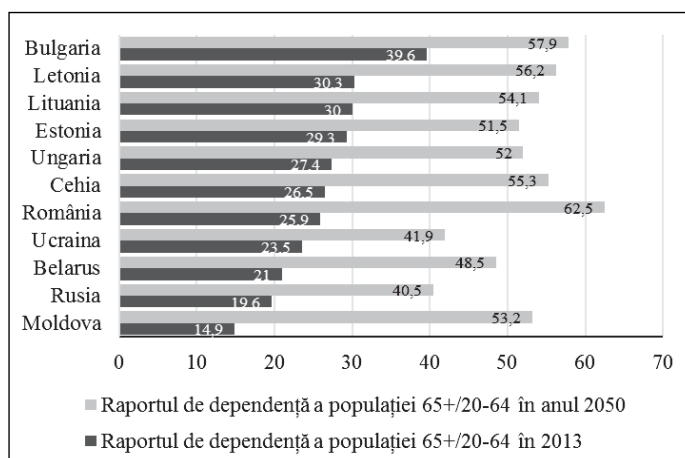

Fig. 7. Raportul de dependență a populației 65+/20-64 în anul 2013 și raportul de dependență a populației 65+/20-64 prognozat pentru anul 2050

Sursa: http://www.oeaw.ac.at/vid/datasheet/DS2014/VID_DataSheet2014_print.pdf

Cum am menționat mai sus, către anul 2050, în Republica Moldova, rata dependenței cu vârstnici se va majora de 2,5 ori, depășind la acest indicator statele care dispun de economii cu potențial mult mai avansat de adaptare la îmbătrânirea demografică. Astfel, tinerii de mâine, tot mai puțini, vor avea de susținut nu doar evoluția societății în general, ci și de întreținut mult mai mulți vârstnici. Acest fapt va genera o presiune semnificativă asupra cheltuielilor publice, fapt ce poate provoca tensiuni intergeneraționale. În acest context se accentuează necesitatea promovării măsurilor de extindere a participării persoanelor vârstnice la viața socială și economică.

Prima și cea mai importantă caracteristică calitativă a unei populații este nivelul ei de instruire. Unul din obiectivele Strategiei Europa 2020 este acela ca 40% din persoanele cu vârsta cuprinsă între 30 și 34 de ani să aibă o diplomă de absolvire a unei forme de învățământ superior sau o calificare echivalentă până în anul 2020. Pentru a realiza acest obiectiv de importanță majoră, țările UE și-au stabilit obiective la nivel național privind nivelul de instruire, de a fi atinse până în 2020. Rata scăzută de absolvire în învățământul terțiar sau echivalent, în special în comparație cu nivelurile înregistrate pe plan internațional (datele comparabile privind numărul de absolvenți de învățământ terțiar arată că SUA, Canada, Japonia, Coreea de Sud și Australia sunt mai performante decât Europa), poate afecta competitivitatea și submina potențialul Europei de a genera o creștere inteligentă. Prognozele privind piața europeană a forței de muncă arată că până în 2020, aproximativ 35% din toate locurile de muncă vor necesita diplome de absolvire a învățământului terțiar, însă în 2012 doar 27,6% din piața forței de muncă din UE (persoane cu vârste cuprinse între 25 și 64 de ani) vor dispune de acest nivel de calificare [10].

În toate cele 11 țări femeile cu studii superioare sunt mai numeroase decât bărbații. În Republica Moldova, ponderea populației masculine cu nivel de instruire terțiar este de 22,9%, iar a celei feminine - de 28% (Fig. 9). Ponderea bărbaților cu vârsta de 30-34 de ani cu nivel de instruire superior este mai redusă decât în Republica Moldova în Bulgaria (20,9%), Cehia (20,5) și România (19,7%). În Lituania, Ungaria, Letonia și Belarus

ponderea bărbaților cu vârsta de 30-34 de ani și cu nivel de instruire superior variază între 23-25%. Ponderea bărbaților cu cel mai înalt nivel de instruire se înregistrează în Rusia cu - 28.9% și Estonia cu - 32.6%.

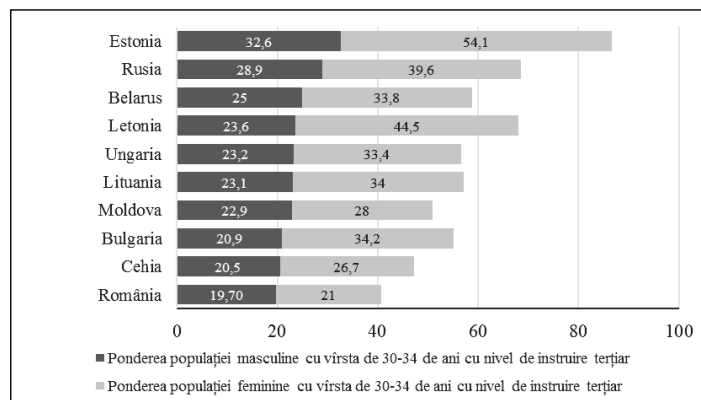

Fig. 9. Ponderea populației masculine și feminine cu vârsta de 30-34 de ani cu nivel de instruire terțiar în anul 2011

Sursa: http://www.oeaw.ac.at/vid/datasheet/DS2014/VID_DataSheet2014_print.pdf

Cea mai redusă pondere a populației feminine cu vârsta de 30-34 de ani cu nivel de instruire superior se atestă în România - cu 21%. Pe următoarea poziție la acest capitol s-a plasat Cehia - cu 26.7% și pe a treia - Republica Moldova - cu 28%. În Belarus, Ungaria, Lituania și Bulgaria valoarea indicelui dat variază între 33-34%. Cele mai înalte ponderi ale populației feminine cu vârsta de 30-34 de ani cu nivel de instruire superior se înregistrează în Rusia - cu 39.6%, Letonia - cu 44.5% și Estonia - cu 54.1%.

În Fig. 10 sunt prezentate valorile raportului de gen (femei/bărbați) cu privire la educația terțiară. Potrivit explicațiilor autorilor datelor, dacă raportul indică valoarea 1, aceasta reprezintă egalitate între sexe în ceea ce privește nivelul de instruire superioare sau echilibru de gen; valori sub 1 indică avantaj de sex masculin; iar valori peste 1 indică că cota femeilor cu studii superioare este mai mare comparativ cu a bărbaților. Indicele mai mare de 2 semnalează că proporția femeilor educate terțiare este dublu față de proporția bărbaților.

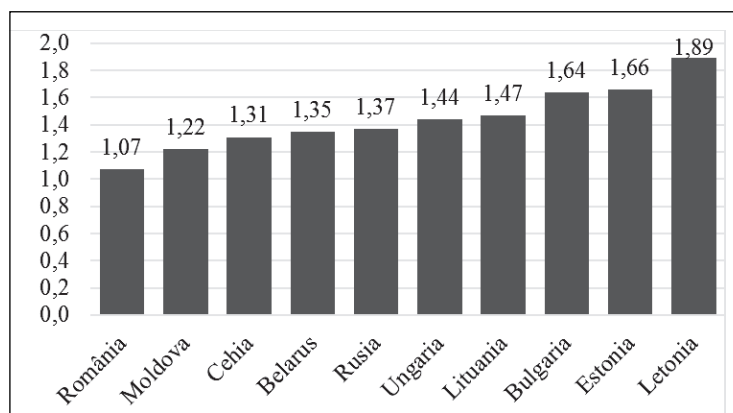

Fig. 10. Raportul de gen (femei/bărbați) privind educația terțiară

Sursa: http://www.oeaw.ac.at/vid/datasheet/DS2014/VID_DataSheet2014_print.pdf

Raportul de gen (femei/bărbați) privind educația terțiară în toate țările analizate este în favoarea sexului feminin. La acest capitol, Republica Moldova se plasează pe penultima poziție cu valoarea de 1.22, depășind România, care are valoarea de doar 1.07. Am putea spune că în aceste țări predomină un raport de gen echilibrat privind nivelul de instruire. În Cehia, Belarus și Rusia raportul de gen (femei/bărbați) cu referire la educația terțiară depășește valoarea de 1.3, iar în Ungaria și Lituania depășește valoarea de 1.4. În Bulgaria și Estonia, la un bărbat cu studii superioare îi revine aproximativ 1.6 femei cu studii superioare. Letonia este țara cu cel mai înalt raport de gen (femei/bărbați) privind educația terțiară cu valoarea de 1.89. În plan european, în dependență de domeniul de studii, femeile au studii superioare mai mult în domeniul pedagogiei, sănătății, științelor umanistice și sociale (drept, economie), în timp ce bărbații alcătuiesc majoritatea în rândul celor care studiază matematica și ingineria. Creșterea nivelului de instruire în rândul femeilor a contribuit ca și nivelul lor de salarizare să fie mai ridicat. Astfel, în plan european, între câștigurile femeilor cu vârsta de 30-34 de ani comparativ cu a celor de 50-64 de ani sunt cu mult mai mari [11].

În concluzie menționăm că Moldova, alături de celelalte zece țări, se confruntă cu transformări demografice care vor avea implicații deosebite în viitor. Pe fondul emigrării efectivului de persoane de vârstă reproductivă, menținerii unor valori scăzute ale ratei fertilității, precum și datorită creșterii speranței de viață în majoritatea țărilor din Europa de Sud-Est și Centrală sporește ponderea populației vârstnice (+65 ani). Majorarea acestei categorii de populație implică crearea măsurilor pentru favorizarea îmbătrânirii active, modificarea sistemului de educație, de asigurări sociale, medicale, de pensionare. Nu mai puțin importantă este necesitatea asigurării elaborării și implementării unor măsuri complexe (financiare, de reconciliere, fiscale etc.) de stimulare a fertilității născuților de rangul doi și mai mult. Toate aceste măsuri sunt stringente, fiindcă astfel putem contribui la dezvoltarea economică a țării.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Sobotka T. *Demographic change in Central and Eastern Europe – European trends and national diversity*. era.gv.at/object/event/.../Tomas_Sobotka.pptx
2. *Profilul sociodemografic al Republicii Moldova la 20 de ani după adoptarea Programului de Acțiune de la Cairo*. Centrul de Cercetări Demografice. Chișinău: Editura Centrală, 2014.
3. Penina O. *Dinamica mortalității în Republica Moldova în contextul European*. www.ince.md/ro/engine/download.php?id=243
4. http://ec.europa.eu/health/reports/docs/health_glance_2014_exs_ro.pdf
5. Захаров С. *Перспективы рождаемости в России: второй демографический переход*. http://www.perspektivy.info/rus/ekob/perspektivy_rozhdajemosti_v_rossii_vtoroj_demograficheskij_perehod_2007-01-01.htm
6. Gagauz O. *Impactul restructurării ciclului reproductiv asupra indicatorilor fertilității*. În: Creșterea economică în condițiile globalizării. Chișinău, 2014.
7. Вобеска Я., Бутц В., Рейес Г. *Тенденции народонаселения и ответные меры в области политики в регионе: результаты, политические меры и возможности*. UNFPA, 2013.
8. Sanderson W., Scherbov S. *Faster Increases in Human Life Expectancy Could Lead to Slower Population Aging*. <http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0121922>
9. Васин С. *Россия стареет хуже других стран*. <http://demoscope.ru/weekly/2008/0357/tema04.php>
10. http://ec.europa.eu/education/policy/higher-education/attainment_ro.htm
11. http://www.oeaw.ac.at/vid/datasheet/DS2014/DS2014_tertiary_education.shtml